

חינוך לחיים

פרשת וארא

"ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים"

פירש"י ז"ל – צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילין נחילין.

ידועה שאלת הסטייפלר ב"ברכת פרץ" מדוע המשיכו להכותה בה? הרי הם ראו שזה משיג מטרה הפוכה, ולא הצליחו להרוג אותה, אלא להיפרך, היא רק התרבתה, אז למה המשיכו?? ועונה אומנם מידת הדעת אומרת שצריכים להפסיק מלהכות כדי שלא תתרבה, אבל מידת הכעס מה אומרת?? אדרבה מכיוון שמוסיפה להתזיז כ"ש וכ"ש שצריכים להוסיף ולהתנקם ממנה ולהכות ככל אפשר. וכאן מידת הכעס בערה בהם וגרמה להתנהג בהיפרך הדעת ולהשיג תוצאות הפוכות.

יש כאן יסוד בחינוך – הרבה פעמים ילדינו – תלמידנו מצליחים לאתגר אותנו עם התנהגויות שליליות, התנהגויות שמידת הכעס רוצה שנכה בהם. אבל עלינו לא להיות פזיזים, אלא לאפשר למידת הדעת לבחון את ההתנהגות הרצויה על ידנו. האם הדרך של ההענשה, האימונים וההגבלות מצליחים לגרום לתוצאה הרצויה שלנו?? או שמא כמכת הצפרדע זה רק גורם לתוצאה ההפוכה??

שאלו את ר' אליהו לאפיאן זצ"ל "במה הארכת ימים?" וענה: מיום עמדי על דעתי, לא כעסתי על שום אדם, ועל שום דבר. מעולם לא ייסר את בניו או אחרים תיכף כשראה אותם בקלקלתם, כי חשש שמא יוכיחם מתוך כעס. מה עשה בכל זאת? הוא היה מחכה עד שיהיה בטוח כי אין לו בלבו על החוטא שום כעס ורוגז, ורק אז היה מוכיח ומייסר אותו. ופעם היה שאחד מבניו עשה עוולה וחיכה שבועיים עד שהרגיש שלא נשאר בלבו שום כעס ורק אז ייסר אותו.

יש פתגם מפורסם שאומר שמי שהארגז כלי העבודה שלו כולל רק פטיש, אז כל העולם נראה לו כמו מסמרים... מי שמשכיל להצליח לעבוד עם כלי עבודה נוספים, יצליח הרבה יותר, בשיטת עקיפות, יש כלי עבודה שאומנם פחות מרשימים... אבל יותר אפקטיביים.

על המשנ' באבות "אל תהי נח לכעוס" אומר ה"שמח משה" ממה נפשך לא ימהר אדם לכעוס – כי אם כעס זה עבירה, הרי חלילה לו מלעבור עבירה ולכעוס, ואם כעס זה לשם שמים... ודבר מצווה הוא, אם כך ודאי שאין למהר לכעוס... כי "מצווה" נדרשת "הכנה" וישוב הדעת...

מעשה בנער בעל אופי כעסני שהבין שהכעס בחיק כסילים ינוח וביקש תחבולות כדי לעקור מידה זו מאישיותו, הוא נעזר בעצת אביו החכם, ומה הציע לו? הוא נתן לו שקית ובה עשרות מסמרים ואמר לו: בכל פעם שאתה מתפרץ וכועס אתה חייב לתקוע מסמר בגדר המקיפה את ביתנו, וכך עשה עד שהגדר התמלאה במסמרים... בשבועות הבאים למדו אביו לשלוט על הכעס ואמר לו שבכל פעם שיתגבר על הכעס יעקור מסמר אחד מהגדר. וכך עשה כשכעס הוסיף... וכשהתגבר הוריד... וככל שלמד לשלוט בכעס ירד מספר המסמרים עד שלבסוף הגיע לשלב בו לא התפרץ כלל ויצאו כל המסמרים... כשהוא מלא סיפוק הלך וסיפר לאביו, ואולם אביו לא התפעל כפי שייחל הבן, אלא ביקש שיתלווה אליו, הראה לו את הגדר ואמר: "עם כל הכבוד בני שלמדת לשלוט על הכעס, הסתכל נא על החורים שנוצרו בגדר, כל מסמר הותיר סימן. ללמדך כי כשאתה כועס ואומר דברים מתוך כעס, גם אחר הפיוס נותרת צלקת... כי קל לקלקל אבל קשה הרבה יותר לתקן..."

כמה קשה היא מידת הכעס. אדם הכועס אינו יכול להגיע להשגות רוחניות, תורתו משתכחת ודעתו קצרה. ידידיו מפנים לו עורף ובמידותיו עלול לגרום להכשיל את בני ביתו באיסורים חמורים, כאשר יפחדו מלהודות לו על כשלונם בהכשר הבית למשל, כמה דברים נכתבו בגנות הכעס, עד כי השוו את הכעס לעובד עבודה זרה. ואנו אנה אנו באים???

נזכור תמיד דברי הרמב"ן באגרתו "תתנהג תמיד לדבר כל דברך בנחת, לכל אדם ובכל עת, ובזה תנצל מן הכעס, שהיא מידה רעה להחטיא בני אדם"

"בתחבולת תעשה לך מלחמה" צריכים אנו סט כלים אחר... לפתח מיומנות חינוך עקיפות... יש כאן צורך ביצירתיות... דרך כבוד ואמון. נצליח להבין ולהתחבר, לקבל ולהכיל. עם הרבה פיוס... הרבה אהבה והערכה... נצליח להמיס את החומות.

בהצלחה!!!

(בוסר המלאכים)

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com